

Recenzja

rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Małgorzaty Zaborowskiej,
pt. *Elementy wychowawcze i edukacyjne kształtujące postawę opiekuna osób starszych*,
napisanej pod kierunkiem naukowym Pani dr hab. Barbary Nowak prof. UKEN;
przewidzianej do obrony w Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
Kraków; ss. 302.

W oparciu o Uchwałę Rady Dyscypliny Pedagogika UKEN w Krakowie, zlecającą przygotowanie stosownej recenzji/oceny przedmiotowej rozprawy doktorskiej, szczegółowo zapoznano się z tekstem przekazanego opracowania.

Rozprawa doktorska została poddana analizie i ocenie pod względem kryteriów formalnych, tj. m.in. adekwatności treści rozprawy do jej tematu, struktury pracy – kolejności następujących po sobie części, kompletności zawartych w nich tez, poprawności języka naukowego dyscypliny pedagogika, adekwatności źródeł wykorzystanych w pracy oraz poprawności ich zapisu. W zakresie kryteriów merytorycznych wzięto pod uwagę warstwę treściową pracy, opis kategorii poznawczych, spójność pomiędzy poszczególnymi częściami (rozdziałami) pracy. W odniesieniu do części metodologicznej poddano analizie sformułowanie celów badań własnych, problematyki badawczej oraz adekwatność dobranych metod i technik badań społecznych do wskazanego celu i przedmiotu badań. Zaznaczono również wkład, jaki wnosi rozprawa doktorska, w rozwój dyscypliny naukowej pedagogika oraz jej subdyscyplin. Recenzja w końcowej części zawiera konkluzję konieczną dla dalszych etapów procedowania w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora.

Refleksje wstępne

Przedłożona do recenzji praca doktorska mgr Małgorzaty Zaborowskiej podejmuje zagadnienie o istotnym znaczeniu społecznym i naukowym, wpisując się w aktualne dyskursy dotyczące

starzenia się społeczeństw i profesjonalizacji opieki nad osobami starszymi. Temat badań – elementy wychowawcze i edukacyjne kształtujące postawę opiekuna osób starszych – jest bez wątpienia ważny z perspektywy pedagogiki, gerontologii i polityki społecznej.

Praca wpisuje się w nurt badań nad jakością opieki geriatrycznej i edukacją kadr opiekuńczych, co nabiera szczególnego znaczenia w obliczu prognozowanego wzrostu liczby osób w podeszłym wieku w Polsce i Europie. Podjęcie tej tematyki należy ocenić pozytywnie jako odpowiedź na realne potrzeby społeczne i lukę badawczą w polskiej literaturze pedagogicznej.

Ocena rozprawy

Rozprawa, licząca 302 strony, ma logicznie skonstruowaną strukturę i składa się (w ramach wyodrębnionego podziału struktury spisu treści) ze wstępu, sześciu rozdziałów (w tym 22 podrozdziałów; rekapitulacji, wniosków i rekomendacji, bibliografii i aneksu (wykaz rycin, tabel, tablic, wykresów)). Biorąc pod uwagę merytoryczną zawartość pracy, taki podział – jak najbardziej – jest uzasadniony.

Kompozycja pracy jest przejrzysta i zasadniczo odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim z dziedziny nauk społecznych. Trzy pierwsze rozdziały tworzą część teoretyczną, obejmując kolejno: wpływ procesu starzenia się na politykę społeczną (rozdział pierwszy), rolę opiekuna osób starszych w społeczeństwie globalnym (rozdział drugi) oraz prawne umocowanie tego zawodu (rozdział trzeci). Rozdział czwarty poświęcony jest metodom dydaktycznym w edukacji opiekunów, a rozdział piąty – kierunkom rozwoju polskiej polityki społecznej w tym obszarze. Rozdział szósty stanowi część empiryczną rozprawy.

Układ pracy świadczy o podjęciu przez Autorkę próby systematycznego ujęcia przedmiotu badań. Niemniej jednak, recenzent zwraca uwagę na pewną dysproporcję między rozbudowaną częścią teoretyczno-przeładową a stosunkowo skromnie zarysowaną częścią empiryczną, co będzie omówione szerzej w części poświęconej analizie metodologii rozprawy.

Autorka wykazuje znajomość polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu z zakresu gerontologii, pedagogiki, psychologii oraz polityki społecznej. Praca opiera się na szerokim spektrum źródeł – monografiach naukowych, artykułach w recenzowanych czasopismach, aktach prawnych oraz materiałach netograficznych.

Na uznanie zasługuje podjęcie przez autorkę wielowymiarowej analizy roli opiekuna, uwzględniającej perspektywy: biomedyczną, psychologiczną, socjalną i prawną. Rozdział trzeci, traktujący o umocowaniu prawnym zawodu opiekuna, jest szczególnie wartościowy i rzadko eksponowany w pracach o podobnej problematyce.

Recenzent zgłasza jednak zastrzeżenia wobec sposobu osadzenia przypisów bibliograficznych. W kilku miejscach pracy te same pozycje cytowane są wielokrotnie przy kolejnych przypisach ze zmienionymi numerami stron, co rodzi wątpliwości co do faktycznej rozległości kwerendy. Wskazane byłoby zróżnicowanie bazy źródłowej w poszczególnych partiach tekstu.

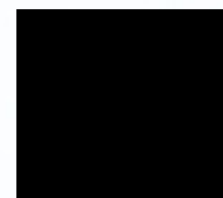
Ponadto, w warstwie teoretycznej dostrzegalny jest pewien brak pogłębionej dyskusji z polską literaturą pedagogiczną z zakresu dydaktyki dorosłych (andragogiki) oraz pedeutologii, które bezpośrednio wpisują się w tematykę edukacji i wychowania opiekunów.

Część metodologiczna pracy zawarta jest w rozdziale szóstym. Autorka przyjęła paradygmat jakościowy i zastosowała trzy metody badawcze: studium przypadku, analizę porównawczą oraz metodę scenariuszową. Dobór metod jest adekwatny do eksploracyjnego charakteru badań i specyfiki zagadnienia.

Pozytywnie należy ocenić wielostronność zastosowanych narzędzi gromadzenia danych – obejmujących zarówno wywiady indywidualne z opiekunami i seniorami, jak również obserwacje w placówkach opiekuńczych i środowiskach domowych.

Recenzent wskazuje jednak na następujące mankamenty w obszarze metodologicznym:

1. Prezentacji opisu próby badawczej. Charakterystyka osób badanych w pracy jest niewystarczająco precyzyjna. Brakuje jednoznacznych danych dotyczących liczebności próby, przyjętych kryteriów doboru, a także cech demograficznych uczestników badania.
2. Transparentności procedury badawczej. Opis organizacji i przebiegu badań jest miejscami lakoniczny, nie zostały przedstawione wzory narzędzi badawczych (scenariusze wywiadów, arkusze obserwacyjne) jako aneks do pracy.
3. Weryfikacji hipotez. Autorka sformułowała główną hipotezę badawczą oraz cztery hipotezy szczegółowe, jednakże w rozdziale analitycznym nie przeprowadzono jednoznacznego zestawienia wyników badań z postawionymi hipotezami. Weryfikacja hipotez ma charakter opisowy, a nie systematyczny.

4. Objętości materiału empirycznego. Część badawcza jest stosunkowo skromna w porównaniu z rozbudowaną częścią przeglądowo-teoretyczną. Studia przypadków, mimo że interesujące merytorycznie, mogłyby być szerzej omówione i zinterpretowane w odniesieniu do teorii.

Praca napisana jest poprawnym językiem naukowym, zrozumiałym i logicznie skonstruowanym. Autorka posługuje się właściwą terminologią z zakresu pedagogiki, gerontologii i nauk społecznych.

Praca zawiera stosowne streszczenie w języku polskim i angielskim, co stanowi jej atut. Wykaz bibliografii jest obszerny i obejmuje zarówno polskie, jak i zagraniczne pozycje.

Recenzent zwraca uwagę na pewne niekonsekwencje w zapisie bibliograficznym – niekiedy podawane są imiona i nazwiska autorów, niekiedy jedynie nazwiska lub inicjały. Wskazana byłaby pełna standaryzacja zgodna z wymogami APA lub chicagowskim stylem cytowania.

Pomimo zgłoszonych uwag krytycznych, recenzent dostrzega istotny wkład niniejszej dysertacji w obszar badań nad edukacją opiekunów osób starszych. Autorka w sposób oryginalny łączy perspektywę pedagogiczną z prawną i społeczną, tworząc wielowymiarowy obraz zawodu opiekuna.

Szczególną wartość mają rekomendacje praktyczne zamieszczone w sekcji końcowej, stanowiące konkretne propozycje dla decydentów edukacyjnych i instytucji kształcących opiekunów. Obejmują one m.in. propozycje dotyczące wprowadzenia obowiązkowych programów szkoleniowych, kształcenia ustawicznego, wsparcia psychologicznego dla opiekunów oraz stosowania nowoczesnych technologii edukacyjnych.

Synteza wniosków z badań własnych i przeglądu literatury prowadzi do pogłębionego obrazu czynników determinujących jakość opieki, co stanowi wymierną wartość dla dalszych badań w tej dziedzinie.

Praca doktorska mgr Małgorzaty Zaborowskiej pt. *„Elementy wychowawcze i edukacyjne kształtujące postawę opiekuna osób starszych”* spełnia zasadnicze kryteria stawiane rozprawom doktorskim. Autorka wykazała się znajomością literatury przedmiotu, umiejętnością prowadzenia badań w paradygmacie jakościowym oraz zdolnością syntetyzowania wyników i formułowania rekomendacji praktycznych.

Wskazane w niniejszej recenzji uwagi krytyczne dotyczące metodologii, kompletności opisu badań empirycznych i sposobu weryfikacji hipotez nie dyskwalifikują pracy, lecz wskazują na

obszary wymagające uzupełnienia i dopracowania. Autorka powinna odnieść się do nich w trakcie publicznej obrony.

Ocena końcowa

W konkluzji odpowiedzialnie należy stwierdzić, że postawiony przez Doktorantkę problem badawczy został rozwiązany merytorycznie poprawnie. Rozprawa stanowi istotne – z punktu widzenia społeczno-edukacyjnego i pedagogicznego – opracowanie stanowiące niezaprzeczalny wkład Autorki i Promotorki rozprawy - w dalszy rozwój i poszerzenie pól badawczych we współczesnych naukach społecznych, w tym również pedagogice (m.in. andragogice i pedeutologii).

Zaprezentowane sugestie i spostrzeżenia o charakterze polemicznym, jak również pytania, mające charakter subiektywny, traktuję nie jako środki do dyskredytacji wartościowej w moim odczuciu rozprawy, ale jako głos w dyskusji.

Rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Zaborowskiej, pt. *Elementy wychowawcze i edukacyjne kształtujące postawę opiekuna osób starszych*, napisana pod kierunkiem naukowym Pani dr hab. Barbary Nowak prof. UKEN w Krakowie spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2028 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1571 z późn. zm.). pozytywnie oceniając rozprawę, opowiadam się za jej przyjęciem oraz dopuszczeniem Kandydatki do dalszych etapów procedury doktoryzowania.

